

In dit hoofdstuk worden relevante studies met betrekking tot geweld door en op jongeren beschreven. Het doel is jongerengeweld te kaderen en op basis van beschikbare nationale en internationale data de belangrijkste bevindingen weer te geven. Naast het ouderschap van jongeren geeft de recentelijk verhoogde belangstelling voor het slachtoffer ook kennis en inzicht in de prevalentie van slachtofferschap. Bovenop de klassieke focus op 'jongeren als ouders', wordt er ook een overzicht gegeven van cijfers die ons een beter beeld geven van het slachtofferschap van geweld bij jongeren in ons land. Bijkomend bespreken we kort de prevalentie van geweld in Nederland en op Europees en internationaal vlak.

Alvorens we stilstaan bij de omvang van het jongerengeweld, geven we een overzicht van het bronnenmateriaal dat beschikbaar is om delinquentie te 'meten'. We gaan dieper in op de beperkingen van deze gegevens, die ons in staat stellen kritisch om te gaan met de bevindingen van studies die de prevalentie van geweld onderzocht hebben.

4.1 Beschikbare cijfergegevens en hun beperkingen

Statistische gegevens met betrekking tot de omvang en verdeling van delinquent gedrag zijn noodzakelijk om wetenschappelijk onderzoek te doen, maar ook om het beleid richting te geven. Daartoe kunnen we in de eerste plaats kijken naar officiële statistieken, en in de tweede plaats naar cijfers op basis van 'dark number' onderzoek, meer bepaald zelfrapportage studies en slachtofferenquêtes. Deze drie soorten bronnen, elk met hun beperkingen, worden in wat volgt besproken.

4.1.1 *Officiële cijfers*

In het debat rond jeugdcriminaliteit, en jongerengeweld in het bijzonder, wordt vaak te pas en te onpas verwezen naar officiële criminaliteitscijfers. Dergelijke officiële criminaliteitscijfers kunnen betrekking hebben op politie-, parket-, rechtbank- of

strafuitvoeringsstatistieken. Deze cijfers geven ons, in het beste geval, een idee van de omvang, soort en evolutie van de ontdekte en geregistreerde feiten gepleegd door jongeren.

✓ Politiecijfers

Media en politici baseren zich vaak uitsluitend op cijfers van de politie.¹ Politiecijfers geven echter, om meerdere redenen, geen antwoord op de vraag of er sprake is van een toename van geweld door en op jongeren.

Ze worden beïnvloed door de *meldingsbereidheid van slachtoffers en getuigen*, die erg kan verschillen naargelang de aard van het delict.² Heel wat gepleegde delicten worden niet ontdekt, en gebeurt dit wel, dan worden ze vaak niet aan de politie gemeld. Zo zal een vechtpartij binnen de schoolmuren in eerste instantie vaak door de school zelf worden opgelost, vooraleer zij de politie inschakelt. Daarnaast worden ook delicten die binnen het gezin worden gepleegd, niet gemakkelijk aan de politie gemeld. Ponsaers & Pauwels³ stellen dat 50% van de gepleegde feiten met slachtoffers nooit aan het licht komen. Ook misdrijven die geen direct slachtoffer of een onbekende dader hebben, en delicten waarvan de dader tevens slachtoffer is, worden niet of nauwelijks aangegeven bij de politie. Daarom mogen we veronderstellen dat het ‘dark number’ inzake bepaalde geweldsmisdrijven aanzienlijk kan zijn.

Minderjarigen kunnen binnen één jaar meer dan eens door de politie worden aangehouden en geregistreerd. Verschillende registraties, of met andere woorden *dubbeltellingen*, kunnen dus betrekking hebben op één jongere, wat impliceert dat de politiecijfers een geringer percentage weergeven van geweldpleging door minderjarigen.⁴ In aansluiting hierop kan ook meer dan één dader aangehouden worden van eenzelfde geweldsmisdrijf. Het aantal gewelddelicten gepleegd door *groepen minderjarigen* is hierdoor moeilijk te bepalen.

Politiediensten zijn daarnaast onderhevig aan *beleidsprioriteiten*.⁵ Beleidsprioriteiten zorgen voor selectiemechanismen en prioriteitenstelling binnen de werking van de politie, wat een invloed heeft op het soort feiten dat meer of minder zal worden aangegeven. Wanneer de politie een bepaalde vorm van jeugdcriminaliteit tot beleidsprioriteit verheft, kan dat resulteren in meer opgehelderde delicten in die categorie. Om verschillende redenen hebben misdrijven die zichtbaar zijn (bijvoorbeeld straatcriminaliteit) of als prioriteit fungeren (bijvoorbeeld geweldscriminaliteit), of daders uit specifieke groepen (bijvoorbeeld allochtonen), aanzienlijk meer kans om terecht te komen in de politieregistratie.⁶ De politiecijfers geven dus vooral een beeld van de (selectieve) activiteit op dit gebied en zijn vervolgens niet representatief voor de ontwikkeling van de feitelijke geweldscriminaliteit onder jongeren. Onderzoekers signaleren dan ook een ‘prestatieparadox’: hoe beter de politie haar werk doet, des te meer criminaliteit er lijkt te zijn.⁷

Een grotere *maatschappelijke gevoeligheid* voor geweld kan ook een invloed uitoefenen op de cijfers. Dit betekent dat bepaald gedrag sneller als onwenselijk en bedreigend wordt ervaren, waardoor er sneller aangifte wordt gedaan. *Veranderingen in de wetgeving*, die meestal het gevolg zijn van verschuivingen in de maatschappelijke aandacht voor bepaalde vormen van geweldscriminaliteit, beïnvloeden eveneens de kwalificaties en procedures, en dus de criminaliteitscijfers. Zo worden bijvoorbeeld sommige feiten als gewelddelict aangemerkt die in het verleden deels nog als vermogensdelict of feiten tegen de openbare orde werden gezien. In dit verband is er sprake van een wisselende prioriteit en selectiviteit in de ‘sociale constructie’ van jeugdcriminaliteit. Tevens moeten we rekening houden met *demografische factoren*, zoals de evolutie van het aandeel minderjarigen binnen de totale bevolking, of migratieprocessen.⁸

✓ Gerechtelijke cijfers

Op het niveau van het parket is het ook niet eenvoudig om een helder beeld te krijgen van de jeugddelinquentie. Veel dossiers bereiken het parket niet of worden door de parketmagistraten zonder gevolg gelaten en dus *geseponneerd*. Het gaat hier voornamelijk om kleine en veelvoorkomende delinquentie; gewelddelicten worden minder zonder gevolg gelaten.

De filtering zet zich, voor wat betreft de instroom en doorstroom op de jeugdrechtbank, verder. De dossiers die niet worden geseponneerd op parketniveau gaan voor het overgrote deel naar de jeugdrechtbank. Cijfergegevens op jeugdrechtbankniveau betreffen dus voornamelijk de ernstige jeugddelinquentie en recidivisten.⁹

4.1.2 ‘Dark number’ gegevens

Naast officiële cijfers geven zogenaamde ‘dark number’ gegevens inzicht in de omvang en ontwikkeling van delinquent en gewelddadig gedrag. Zelfrapportagestudies en slachtofferbevragingen peilen naar het ‘werkelijke’ aantal gepleegde delicten, en komen met andere woorden tegemoet aan de ‘dark number’ problematiek, de gebreken in de officiële cijfers. Beide methoden zijn een waardevolle aanvulling op de officiële registraties, maar uiteraard ook niet vrij van problemen en beperkingen.

✓ Zelfrapportagestudies

Zelfrapportage voorziet voor een deel in de leemten van geregistreerde criminaliteitsstatistieken, zodat inzicht wordt verworven in de omvang en de aard van het ‘dark number’. Door jongeren te vragen of zij zich schuldig hebben gemaakt aan strafbare feiten, kan zicht worden verkregen op delicten die niet ter kennis van de

politie – en vervolgens het parket en de jeugdrechtbank – zijn gekomen en bijgevolg onzichtbaar blijven voor de officiële instanties. De uitkomsten van zelfrapportageonderzoeken komen bij benadering overeen met de werkelijk gepleegde misdrijven.¹⁰ Als jongeren een bepaald delict hebben gepleegd, worden aanvullende vragen gesteld over onder meer de frequentie, de omstandigheden en de gevolgen ervan.¹¹ Verder kunnen in zelfrapportagestudies vragen gesteld worden over de achtergrond van de respondent zoals leeftijd, geslacht, etniciteit en sociale klasse, en vragen vanuit theoretische concepten, zoals zelfcontrole, leefstijl en sociale bindingen. De onafhankelijke variabelen, die mee in de vragenlijst zijn opgenomen, kunnen dan gerelateerd worden aan de delictscore. Zelfrapportageonderzoek betreft meestal een momentweergave.¹² Dit wordt cross-sectioneel onderzoek genoemd. Door zelfrapportageonderzoek periodiek te herhalen (bij herhaling cross-sectioneel), worden wel trends zichtbaar. Daarnaast wordt er ook een longitudinaal onderzoek gevoerd waarbij dezelfde steekproef of respondentengroep bij herhaling, en dus doorheen de tijd wordt onderzocht en opgevolgd. Op deze manier kunnen verschillende theorieën getoetst worden en trajecten in delinquentencarrières beschreven worden aan de hand van aspecten zoals startleeftijd, ernst, veranderlijkheid en het chronische karakter van de jeugdcriminaliteit.¹³ Zelfrapportagestudies zijn ook nuttig voor de evaluatie van beleidsmaatregelen, met inachtnaam van het feit dat zij binnen een relatief korte termijn en binnen een welomschreven regio plaatsvinden.

Net zo goed als het gegevensmateriaal van officiële instanties onderhevig is aan beperkingen, zijn er ook grenzen aan de bruikbaarheid van de informatie uit zelfrapportageonderzoeken. Bij zelfrapportageonderzoek kan men slechts *een beperkt aantal delicten in de enquête opnemen*. Zij geven ook *geen goed beeld van de ernst van de delicten*, in termen van schade en gevolgen voor mogelijke slachtoffers.¹⁴

Verder zijn zij het minst betrouwbaar voor ernstige en controversiële criminele gedragingen, zoals gewelddelicten.¹⁵ *Ernstige vormen* worden immers veel *moeilijker toegegeven* dan lichte en veel voorkomende delinquentie zoals vandalenstreken: weinig jongeren maken zich hieraan schuldig en de kans dat zij in een survey terechtkomen is derhalve klein. Als zij al worden aangetroffen, dan is hun aantal in het algemeen te gering om er zinnige uitspraken op te baseren. Bovendien zijn *sommige daders moeilijker te bereiken*¹⁶ en zijn de meer delinquente jongeren minder geneigd om mee te werken, net zoals jongeren uit de lagere sociale klassen, die om diverse redenen minder betrouwbaar reageren op zelfrapportagevragenlijsten.¹⁷ Verder zijn er factoren die *de betrouwbaarheid, de validiteit en de bruikbaarheid* van de zelfrapportagegegevens kunnen beïnvloeden, zoals de steekproefkwaliteit, de mate waarin de vragen al dan niet worden beantwoord (non-respons), de mate waarin de vragen eerlijk worden beantwoord en de mate waarin de neiging bestaat om sociaal wenselijke antwoorden te geven en geheugeneffecten.^{18, 19} Deze fouten worden door

Grooves grofweg ingedeeld in steekproeffouten, i.c. fouten in het werken met een steekproef in plaats van met de populatie; dekkingsfouten, i.c. fouten als gevolg van een divergentie tussen populatie en gebruikte steekproef; non-responsfouten, i.c. het ontbreken van waarden of variabelen en meetfouten, i.c. de meting van een variabele die afwijkt van wat de werkelijke waarde zou moeten zijn.²⁰

✓ Slachtofferenquêtes

Slachtofferbevragingen zijn ook een mogelijke bron om zicht te krijgen op de omvang van jeugd delinquentie. Bij deze enquêtes wordt aan een representatief staal uit de bevolking een vragenlijst voorgelegd, waarin gevraagd wordt of men in een bepaalde referentieperiode slachtoffer is geworden van een reeks delicten. Daarnaast wordt er ook vaak gevraagd of deze delicten aan de politie gemeld zijn, hoe de werking van de politie wordt gepercipieerd, enzovoort. Waar de enquêtes oorspronkelijk bedoeld waren om het slachtofferschap en meldingsgedrag in kaart te brengen, wordt nu ook de houding van respondenten ten aanzien van criminaliteit, onveiligheidsgevoelens, buurtproblemen, tevredenheid van politie- en gerechtelijk apparaat, levensstijl, enzovoort bevestigd.

Het voordeel van deze methode is dat de gegevens afkomstig zijn van het slachtoffer zelf en dus niet afhankelijk zijn van filters in de strafrechtelijke keten en de registratie van de politie, justitie of andere instanties.²¹ Deze methode is echter ook, zoals een zelfrapportagestudie, een bevolkingsbevraging, en ook hier gelden bedreigingen ten aanzien van de betrouwbaarheid, geldigheid en accuraatheid van de resultaten.²² Slachtofferenquêtes bevragen echter meestal alleen de slachtofferkenmerken van bepaalde delicten, en niet bepaalde kenmerken van de dader. Zij geven dus geen uitsluitend over de leeftijd van de daders, en om deze reden is het ook niet altijd duidelijk wanneer het minderjarige daders betreft. Wanneer we ons in het vervolg van dit boek beroepen op slachtofferstudies, dan geldt met andere woorden dat dit bronnenmateriaal enkel gebruikt wordt om zicht te krijgen op het slachtofferschap van jongeren (in tegenstelling tot de klassieke focus op jongeren 'als daders') en op onveiligheidsgevoelens van jongeren.

4.1.3 *De beschikbare cijfers geëvalueerd*

De verschillende gegevensbronnen die hierboven werden besproken, zijn onderhevig aan diverse vertekende factoren. Het is moeilijk aan te geven in hoeverre zij een invloed uitoefenen op het cijfermateriaal. Met deze beïnvloedende factoren in ons achterhoofd, moeten we dus met voorzichtigheid de prevalentiecijfers interpreteren die in de volgende paragrafen aan bod komen, zowel wat betreft de omvang van geweld als de trends die mogelijk zichtbaar zijn. De onderstaande tabel biedt een overzicht van de beperkingen van officiële cijfers en 'dark number' cijfers.

Zowel de politiecijfers als de resultaten van ‘dark number’ studies kennen hun eigen tekortkomingen. Beide bronnen zijn een indicator voor de geweldscriminaliteit, maar zijn in zekere zin onvolkomen. Door beide indicatoren naast elkaar te gebruiken, wordt getracht een zo adequaat mogelijk beeld van de ontwikkeling van geweld bij jongeren te geven. In hoeverre dat beeld werkelijk valide en betrouwbaar is, valt moeilijk te beschrijven. Wel kunnen we concluderen dat officiële cijfers een voldoende goed beeld geven van trends en evoluties met betrekking tot de registratie van ernstige delictvormen gepleegd door jongeren, zoals moord. Zelfrapportage en slachtofferbevragingen leveren in die zin een meerwaarde omdat zij betrouwbaar lijken te zijn voor de rapportage van de minder ernstige delictvormen.

Tabel 4.1. Beperkingen van officiële cijfers en ‘dark number’ cijfers.

Officiële cijfers		‘Dark number’ cijfers	
Politiecijfers	Gerechtelijke cijfers	Zelfrapportage	Slachtofferenquête
– Meldingsbereidheid	– Seponering op politieniveau	– Steekproeffouten (o.a. geen garantie van representativiteit)	– Steekproeffouten
– Dubbeltellingen van minderjarigen	↓	– Dekkingsfouten (o.a. niet alle daders bereikbaar)	– Dekkingsfouten
– Groepen van minderjarigen	– Seponering op parketniveau	– Non-responsfouten (o.a. missings)	– Non-responsfouten
– Selectieve afhandelingsprocedures	↓	– Meetfouten (o.a. beperking aantal delicten, sociaal wenselijke antwoorden)	– Meetfouten
– Beleidsprioriteiten	– Jeugdrechtbank: enkel ernstige jeugddelinquentie en recidivisten	– Geen slachtofferkenmerken	– Geen daderkenmerken
– Maatschappelijke gevoeligheid	– Geen slachtofferkenmerken		
– Veranderingen in de wetgeving			
– Demografische factoren			
– Geen slachtofferkenmerken			

4.2 Jongerengeweld in Vlaanderen en België

In wat volgt, wordt een overzicht gegeven van het prevalentieonderzoek naar geweld door en op jongeren, dat gevoerd is de laatste tien jaar (1998-2009). Waar mogelijk, worden bevindingen uit de verschillende studies met elkaar vergeleken. We moeten wel zeer voorzichtig zijn met het vergelijken van gegevens uit verschillende onderzoeken. Vaak wordt er gewerkt met andere onderzoekspopulaties die op een andere manier bevestigd worden. Om hieraan tegemoet te komen wordt, waar mogelijk, vermeld wat binnen een studie gedefinieerd wordt als ‘geweld’.

Naast inzicht in het daderschap van jongeren geeft de recentelijk verhoogde belangstelling voor het slachtoffer ook kennis en inzicht in de prevalentie van slachtofferchap. Dat uit zich in verschillende databronnen die opgezet worden om slachtofferchap in kaart te brengen en in wetenschappelijke publicaties op dit terrein.²³ Daarom geven we in deze paragraaf, naast cijfers over de plegers van geweld, ook een overzicht van cijfers die ons een beter beeld geven van het slachtofferschap van geweld bij jongeren.

4.2.1 *Beschikbaar bronnenmateriaal*

✓ Officiële cijfers

In België zijn er een aantal instanties die cijfergegevens verzamelen omtrent jeugdcriminaliteit. Er zijn geen politiecijfers beschikbaar die op lange termijn en op nationale basis een beeld geven van jeugdcriminaliteit. Er worden wel politionele criminaliteitsstatistieken gepubliceerd, maar aangezien de leeftijd niet mee wordt opgenomen, kan er geen onderscheid gemaakt worden tussen minderjarige en meerderjarige plegers. De statistieken worden nu geproduceerd binnen de directie van de operationele politionele informatie (CGO) die valt onder het commissariaat-generaal van de federale politie. De cijfers zijn gebaseerd op het pv dat door de lokale of federale politiediensten wordt opgesteld, ongeacht of het om een voltooid misdrijf gaat of een poging.

Vanuit gerechtelijke instanties zijn er meer initiatieven genomen. Het Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS) publiceerde tot en met 1989 jaarlijks cijfers inzake de jeugdparquetten en de jeugdrechtbanken. Vanaf 1996 is hun taak overgenomen door de Dienst Statistiek van het Ministerie van Justitie. De meest bruikbare en recente informatie vinden we terug bij het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC).²⁴ Zij hebben een uniforme registratiemethode voor alle parketten ontworpen, die niet alleen meer accurate cijfers mogelijk maken, maar ook toelaat meer onderzoek te verrichten om zo de kennis met betrekking tot jeugdcriminaliteit in ons land uit te breiden. Wegens een gebrek aan betrouwbare gerechtelijke cijfergegevens rond jeugddelinquentie en jeugdbescherming, heeft de Minister van Justitie in 2003 aan het Departement Criminologie van het NICC een permanente onderzoeksopdracht toegekend die bestaat uit, enerzijds een wetenschappelijke bijdrage leveren aan de productie van cijfergegevens met betrekking tot jeugddelinquentie en jeugdbescherming, en anderzijds de wetenschappelijke exploitatie ervan. In de eerste plaats ligt de focus op de productie en exploitatie van gerechtelijke cijfergegevens. Op lange termijn is het de bedoeling om ook andere gegevens, die op andere niveaus verzameld worden, bij de analyse te betrekken. Met dit project is een eerste en belangrijke stap gezet inzake de productie en exploitatie van cijfergegevens met betrekking tot de jeugdbescherming.

Het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap beschikt sinds kort ook over een systematische, uniforme en betrouwbare registratie omtrent de aan jongeren opgelegde maatregelen, en dat zowel voor jongeren die een als misdrijf omschreven feit (MOF) hebben gepleegd als jongeren die in een problematische opvoedingssituatie (POS) verkeren.²⁵ De Vlaamse Gemeenschap heeft recentelijk een registratieproject opgestart voor de private voorzieningen in de Bijzondere Jeugdzorg, dat uitgevoerd wordt door de Ondersteuningsstructuur Bijzondere Jeugdzorg (tegenwoordig Steunpunt Jeugdhulp) in samenwerking met het Agentschap Jongerenwelzijn. Ook gegevens die verzameld worden in het kader van het elektronisch dossier van minderjarigen (DOMINO: dossier minderjarigen opvolging) bij de sociale diensten van de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg en de jeugdrechtbanken worden geregistreerd. Voor de Franse Gemeenschap is er de database SIGMAJED die gegevens bevat omtrent de beslissingen van de adviseurs van de jeugdzorg (conseillers de l'aide à la jeunesse) alsook van de beslissingen van de jeugdrechters die aanleiding geven tot een financiële tussenkomst van de directie van de jeugdzorg (direction de l'aide à la jeunesse). Ook over de plaatsingen in de gemeenschapsinstellingen (Institutions publiques de Protection de la Jeunesse of afgekort, IPPJ) en te Everberg zijn er gegevens voorhanden.²⁶

✓ 'Dark number' gegevens

Er zijn in ons land te weinig zelfrapportageonderzoeken uitgevoerd op grote schaal en op langere termijn. Daardoor zijn de gegevens onderling weinig vergelijkbaar om inzicht te geven in de evolutie van jeugddelinquentie in het algemeen en geweld onder jongeren in het bijzonder. Eén van de weinige studies in Vlaanderen waar jongeren bevraagd worden over geweld is de JOP-monitor.²⁷ Ons land beschikt daarnaast ook over de Veiligheidsmonitor, een nationale slachtofferenquête die (on)veiligheidsfenomenen en criminaliteitsgegevens in kaart brengt, vanuit het perspectief van de burger of het slachtoffer zelf. De JOP-monitor en de Veiligheidsmonitor zijn in dat opzicht aanvullend op de officiële politionele en gerechtelijke statistieken. In hoofdstuk 5 van dit boek wordt dieper ingegaan op beide datasets.

✓ Algemene vaststelling

We stellen vast dat er in ons land weliswaar een verzameling cijfermateriaal voorhanden is, maar dat de beschikbaarheid en accuraatheid van cijfers omtrent jeugdcriminaliteit onvoldoende is. Er zijn met andere woorden weinig tot geen continue en betrouwbare cijfergegevens beschikbaar op politieniveau, noch met betrekking tot de instroom van zaken op parketniveau, noch met betrekking tot het gevolg dat aan deze zaken wordt gegeven.²⁸ Officiële cijfers geven geen beeld van het werkelijk gepleegde geweld en andere criminaliteitsvormen. 'Dark number' onderzoek vormt hierbij

een waardevol alternatief voor de meting van jeugddelinquentie. Het toenemende belang van grootschalige zelfrapportagestudies heeft binnen het wetenschappelijke discours ongetwijfeld het bewustzijn en de bezorgdheid vergroot over de kwaliteit, accuraatheid en betrouwbaarheid van de gegevens.²⁹ In een internationale context heeft de zorg voor de kwaliteit van de gegevens in zelfrapportageonderzoek geleid tot een aanzienlijke hoeveelheid onderzoek waaruit de sterktes en zwaktes van deze methodologie naar voren komen. Ondanks deze internationale aandacht voor de methodologische vraagstukken, krijgt het onderwerp in België veel minder aandacht dan in Nederland.³⁰ In ons land zijn er wel projecten lopende die pogen een meer systematische en kwaliteitsvolle dataverzameling op te zetten. We hadden het eerder onder andere over de door het NICC ontwikkelde uniforme registratiemethode die toelaat de kennis met betrekking tot jeugdcriminaliteit in Vlaanderen en in België uit te breiden, en de JOP-monitor die tracht om elke twee à drie jaar een bevraging onder jongeren te voeren. België beschikt ook over de Veiligheidsmonitor, die als grootschalige, cross-sectionele bevolkingsbevraging toelaat het slachtofferschap en de onveiligheidsgevoelens van de bevolking tweejaarlijks in kaart te brengen, en zo een vergelijking doorheen de jaren mogelijk maakt.

In wat volgt geven we een overzicht van de onderzoeken die gevoerd zijn de afgelopen tien jaar en die een beeld geven van het aantal geweldfeiten gepleegd door en op jongeren in Vlaanderen (en België).

4.2.2 *Prevalentie van daders*

✓ Geregistreerde gewelddelicten

De meest recente en meest bruikbare officiële informatie met betrekking tot jongerengeweld, en jeugddelinquentie in het algemeen, vinden we bij het NICC.³¹ Daarnaast zijn er de laatste tien jaar nog verschillende studies gevoerd die officiële cijfers hebben gebruikt om de ontwikkeling van geweld bij jongeren in kaart te brengen. Deze studies worden samengevat in de onderstaande tabel.

Tabel 4.2. Onderzoek naar daderschap van geweld in Vlaanderen (België) – officiële cijfers.

Onderzoek	Periode	Leeftijd	Steekproef	Gewelddelicten
Brolet (2009)	1995-2000	12-17 jaar	Alle afgesloten dossiers van de Brusselse jeugdrechtbank, geopend tussen 1995 en 2000 en afgesloten in 2003 N = 599	– Slagen en verwondingen – Zedenfeiten – Moord en doodslag

Onderzoek	Periode	Leeftijd	Steekproef	Gewelddelicten
Vercaigne, Walgrave, Mistiaë & Kesteloot (2000)	1998	12-17 jaar	Alle dossiers in Brussel van direct aangehouden en N = 533 alle dossiers in Brussel van niet-aangehouden N = 2047	– Vermogensdelicten met geweld tegen personen – Persoonsdelicten
Vanneste (2001)	1999	...-17 jaar	Alle dossiers op parketniveau in acht Nederlandstalige en Franstalige gerechtelijke arrondissementen N = 649 Alle dossiers op rechtbankniveau in acht Nederlandstalige en Franstalige gerechtelijke arrondissementen N = 476	– Opzettelijke slagen en verwondingen – Gebruik van geweld – Gebruik van wapen
Groenen & Van Welzenis (1999) Vercaigne & Van Welzenis (2000)	1998	12-17 jaar	Alle pv's die door de politie van Antwerpen, Mechelen, Gent, Luik en Brussel zijn opgemaakt van diefstal met geweld en afpersing gepleegd op een openbare plaats en in groep waarvan minstens één dader minderjarig was N = 695	– Steaming
NICC Vanneste, Goedseels & Detry (Red.) (2008) Detry & Goedseels (2008)	2005	...-17 jaar	Alle protectionele zaken (MOF en POS) die in 2005 op 23 van de 27 jeugdparketten toekwamen en in het bestaande registratiesysteem ingevoerd werden N = 82 305	– Moord en doodslag – Opzettelijke slagen en verwondingen – Seksuele misdrijven

□ *Prevalentie*

Brolet³² heeft een dossieranalyse gevoerd bij de Brusselse jeugdrechtbank. De analyse betrof al de afgesloten dossiers, geopend tussen 1995 en 2000, waarin een minderjarige veroordeeld werd wegens een fysiek geweldfeit.³³ Tussen 1995 en 2000 werden 599 dossiers geopend. Dit betekent dat er 599 minderjarigen veroordeeld werden voor een of meerdere geweldfeiten. In totaal pleegden zij samen 908 geweldfeiten.³⁴ In de onderstaande tabel wordt het aantal geweldfeiten van minderjarige veroordeelden in Brussel weergegeven. We maken in tabel 4.3 een vergelijking met het aantal minderjarige veroordeelden in België voor het betreffende gewelddelict. De

analyse van het NICC³⁵ heeft inzicht geboden in de instroom van zaken op niveau van de jeugdparquetten. Uit een analyse van de aangemelde, als misdrijf omschreven zaken (N = 45 722) bleek het in 17,8% van de gevallen om 'misdrijven tegen personen' te gaan.

Tabel 4.3. Prevalentie van geweld bij minderjarige veroordeelden.

	Brussel (1995-2000)		België (sep-dec 2005)	
	N	%	N	%
Slagen en verwondingen	734	81,1	6291	76,6
Zedenfeiten	159	17,5	1009	12,4
Moord en doodslag	13	1,4	39	0,5
Anderen	/	/	853	10,5

Als we kijken naar de kwalificatie van de geweldfeiten, valt op dat in beide studies meer dan 70% van de dossiers handelde om slagen en verwondingen. Deze categorie kan uiteenlopende situaties en gedragingen omvatten, die ook qua ernst van de gevolgen erg kunnen verschillen. In de dossiers is er sprake van gevechten tussen leerlingen op school en uitgaansruzies, maar ook van gezinsgeweld en afrekeningen tussen jongerenbendes. De onderzoekers suggereren dat het waarschijnlijk in de meeste gevallen gaat over ruzies van minder ernstige aard. Binnen de geweldfeiten betreft het 12 tot 17% zedenfeiten. Ook de ernst binnen deze categorie kan verschillen. Het misdrijf 'verkrachting' heeft bijvoorbeeld een meer objectieve ernstgraad. Slechts een klein percentage van de feiten (1,4% en 0,5%) valt onder moord en doodslag. Onder de categorie 'anderen' valt 'misdrijven tegen de eer en de goede naam' (N=728, 9%), 'Onopzettelijke slagen en verwondingen' (N=88, 1%) en 'Racisme en xenofobie' (N=37, 0,5%). De onderzoekers wijzen erop dat het niet zeker is of het daadwerkelijk om (poging tot) moord of doodslag gaat, aangezien het verdachten betreft die nog voor de jeugdrechtbank moeten verschijnen. De cijfers afkomstig van de twee studies zijn vergelijkbaar, maar er is wel sprake van meer dossiers van geweldfeiten in Brussel. Dit verschil kan verklaard worden door de regio die onderwerp was van de studie (Brussel versus België), maar ook door de onderzochte periode (5 jaar versus 3 maanden). Bovendien betreft het in de analyse van het NICC parketcijfers en in de analyse van Brolet gerechtelijke cijfers, die dusdanig een extra filtering doorstaan hebben. We moeten deze cijfers dus met de nodige voorzichtigheid vergelijken.

Om een beter zicht te krijgen op het aantal gemelde diefstallen, keken Detry & Goedseels³⁶ naar zaken die geplaatst konden worden onder de categorie ‘diefstal met geweld’. De diefstallen met geweld maken 14,7% (N = 2153) van alle aangemelde diefstallen uit. In 81,4% van de gevallen was er sprake van diefstal door middel van geweld of bedreiging, in 14,2% ging het om afpersing en in 4,4% van de aangemelde diefstallen met geweld zou een wapen gebruikt of getoond zijn.

Het onderzoek van Vercaigne et al.³⁷ vertelt ons iets over de ernst van het jongerengeweld. Fysiek geweld blijkt uit deze parketregistratie een ernstig delict te zijn, aangezien het relatief het vaakst – in tegenstelling tot andere delicten – aanleiding vormt om een jongere aan te houden. Vercaigne et al. besluiten uit hun analyse van parketdossiers van direct aangehouden en parketdossiers van niet-aangehouden dat het grootste verschil tussen niet-aangehouden jongeren en direct aangehouden jongeren zich situeert in de categorie ‘vermogensdelicten met geweld tegen personen’ (15,4% van alle dossiers van direct aangehouden ten opzichte van 6.5% van alle dossiers van niet-aangehouden).

In 1998 is er een onderzoek gevoerd over steaming.³⁸ Bij steaming kiezen groepjes van twee of meerdere personen (meestal minderjarigen) een slachtoffer uit en proberen hem of haar met dreigende taal en een intimiderende houding iets afhandig te maken, bijvoorbeeld een gsm. De onderzoekers wilden nagaan of er inderdaad sprake was van een, toen, toenemend en nieuw fenomeen. De analyse betrof alle vaststellingen van diefstal met geweld en afpersing gepleegd op een openbare plaats en in groep waarvan minstens één dader minderjarig was (N = 695). In iets meer dan de helft van de gevallen was er sprake van fysiek geweld (53%). Het kan daarbij zowel gaan om één gewelddadige (25%) als om meerdere gewelddadige daders (28%). Er was in een minderheid van de gevallen sprake van wapenvertoon (12%) of van het gebruik van een wapen zoals een mes, een knuppel of traangas (15%).

□ *Geslacht en leeftijd*

Uit alle studies komt naar voren dat meer jongens dan meisjes verdacht en veroordeeld werden voor een geweldfeit. De minderjarigen pleegden hun eerste geweldfeit tussen 12- en 18-jarige leeftijd, met een gemiddelde leeftijd van 15 à 16 jaar. Er is een piek waarneembaar op 16 jaar, die daarna daalt. De onderzoekers van het NICC vonden geen bewijs van eventuele verjonging. Uit het onderzoek van steaming kwam ook naar voren dat het voornamelijk jongens betreft als dader (94%). Dit onderzoek geeft ook de door het slachtoffer geschatte leeftijd van de daders weer. Ruim de helft van de daders wordt door slachtoffers als minderjarig geschat (59%).

□ *Aantal geweldfeiten en veroordelingen*

Brolet kwam in haar onderzoek tot de conclusie dat, van de voor geweld veroordeelde jongeren, de grootste groep jongeren slechts eenmaal veroordeeld is voor een geweldfeit (67,6%). Het aantal jongeren dat voor vijf of meer gewelddelicten, met een maximum van zeven, is veroordeeld, is miniem te noemen (1,5%). Brolet concludeert hieruit dat het bestaan van een 'echte', veelvuldige, gewelddadige jeugddelinquent dus eerder uitzonderlijk is.

In het onderzoek is ook nagegaan of de minderjarigen naast geweldfeiten nog andere delicten gepleegd hebben. In totaal hebben de 599 minderjarigen 3794 bijkomende delicten gepleegd (6,33 feiten per minderjarige). Brolet geeft aan dat ongeveer 20% van de onderzochte minderjarigen meer dan tien bijkomende feiten pleegden en dus samen verantwoordelijk zijn voor bijna 60% van de bijkomende feiten, die voornamelijk eigendomsdelicten betreffen. Ze merkt op dat meer geweldfeiten ook meer bijkomende feiten met zich meebrengen en dat een specialisatie in gewelddelicten zeldzaam is, met uitzondering van bepaalde zedendossiers. Eén op de zes jongeren werd voor geen enkel bijkomend feit veroordeeld.

In 1999 werd een onderzoek gevoerd omtrent de beslissingen van parketmagistraten en jeugdrechters ten aanzien van minderjarige delinquenten.³⁹ Uit dat onderzoek kunnen we afleiden om welke soort delicten het op het niveau van het parket en het niveau van de jeugdrechtbank gaat. De beslissing van de parketmagistraat of van de jeugdrechter kan betrekking hebben op een enkelvoudig feit of op meerdere feiten (gecumuleerd). Indien het over meerdere feiten gaat, kunnen deze van dezelfde of van verschillende aard zijn, bijvoorbeeld 'dubbele' slagen en verwondingen of slagen en verwondingen onder invloed van drugs. Opzettelijke slagen en verwondingen komen in 13% van alle dossiers voor op parketniveau en 21% op jeugdrechtbankniveau. Dit delict komt op het niveau van het parket in de meeste gevallen niet in combinatie met andere feiten voor (10%), terwijl de jeugdrechter op basis van louter opzettelijke slagen en verwondingen (enkelvoudig) in een minderheid van de gevallen een maatregel oplegt (5%).

✓ *Zelfrapportagecijfers*

In Vlaanderen zijn er vier onderzoeken die enig cijfermateriaal omtrent de incidentie van geweld bij Vlaamse jongeren omvatten: (1) het onderzoek 'Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld', (2) het onderzoek naar 'Maatschappelijke participatie van jongeren', (3) de International Self-reported Delinquency Study (ISRD) en (4) de JOP-monitor. De eerste drie studies worden in deze paragraaf besproken. De resultaten van de JOP-monitor komen aan bod in hoofdstuk 5 van dit boek. Vooreerst worden de vier studies in tabel 4.4 samengevat.

Tabel 4.4. Onderzoek naar daderschap van geweld in Vlaanderen (België) – zelfrapportage.

Onderzoek	Periode	Leeftijd	Steekproef	Gewelddelicten
Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld De Witte, Hooge & Walgrave (Red.) (2000) Goedseels, Vettenburg & Walgrave (2000)	1998- 1999	12-18 jaar	Vlaamse leerlingen uit het voltijds secundair onderwijs N = 4891	– Wapendracht – Slagen met verwondingen
Maatschappelijke participatie van jongeren Smits (2004)	2002	14-18 jaar	Vlaamse jongeren N = 1769	– Gevochten tijdens het uitgaan – Gevochten bij een sportwedstrijd (geen gevechtssport) – Samen met anderen iemand in elkaar geslagen – Een dolk, stok of vuurwapen op zak gehad (zakmes niet inbegrepen)
ISRD 2: België Vettenburg, Gavray & Born (2010)	2006	12-15 jaar	Schoolgaande jongeren uit de eerste drie jaren van het middelbaar onderwijs uit twee steden in Wallonië en twee steden in Vlaanderen N = 2247	– Vechten in groep – Wapendracht – Slagen (bedreiging)
JOP-monitor 1 Vettenburg, Elchardus & Walgrave (Red.) (2007) Bursens (2007)	2005- 2006	14-25 jaar	Vlaamse jongeren N = 2503	– Slagen met verwondingen – Wapendracht
JOP-monitor 2 Vettenburg, Deklerck & Siongers (Red.) (2010) Op de Beeck & Cops (2010)	2008	12-30 jaar	Vlaamse jongeren N = 3700	– Slagen met verwondingen – Wapendracht

□ Prevalentie

Het onderzoek naar ‘Maatschappelijke participatie van jongeren’⁴⁰ geeft cijfermateriaal over de incidentie van geweld bij Vlaamse jongeren. In dit onderzoek werd in 2002 een representatieve steekproef van 1769 Vlaamse jongeren tussen 14 en 18 jaar bevraagd. Via een face-to-face enquête werden 35 mogelijke probleemgedragingen bevraagd, waarbij de jongeren moesten aangeven hoe vaak ze deze ooit stelden. Vier

van de vijfendertig gedragingen betreffen geweldfeiten: (1) gevochten tijdens het uitgaan, (2) gevochten bij een sportwedstrijd (geen gevechtssport), (3) samen met anderen iemand in elkaar geslagen en (4) een dolk, stok of vuurwapen op zak gehad (zakmes niet inbegrepen). De resultaten staan weergegeven in tabel 4.5.

Tabel 4.5. Percentage van 14- tot 18-jarige jongeren die in 2002 geweld gepleegd hebben.

	(Bijna) nooit	Soms	(Heel) vaak
Gevochten tijdens het uitgaan	94,4	4,6	1
Gevochten bij een sportwedstrijd	94,6	3,9	1,5
Samen met anderen iemand in elkaar geslagen	96	3,5	0,5
Wapendracht	96,7	2,2	1,2

Bron: Smits (2004).⁴¹

Uit deze cijfers kunnen we afleiden dat een erg klein aantal jongeren aangeeft het afgelopen jaar regelmatig gevochten te hebben. Ook de groep jongeren die rapporteert het afgelopen jaar soms te hebben gevochten is klein. Een minderheid van de jongeren (4%) heeft gevochten in groep. In het onderzoek 'Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld'⁴² gaf ongeveer 40% van de jongeren, die het afgelopen jaar iemand hadden geslagen, aan dit in groep te hebben gedaan.

Een minderheid van de jongeren geeft aan een wapen gedragen te hebben het afgelopen jaar: 1,2% zegt dit vaak te doen, 2,2% soms en 96,7% (bijna) nooit. Het percentage jongeren dat een wapen op zak had, ligt beduidend lager dan het percentage 'wapendracht' in het onderzoek 'Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld', waar 12,7% van de jongeren zegt het afgelopen jaar wel eens een wapen – zakmes niet inbegrepen – gedragen te hebben. Dit verschil kan mogelijk verklaard worden door de verschillende leeftijdsafbakening in beide onderzoeksgroepen (14-18 jaar versus 12-18 jaar).

In de ISRD 2⁴³ werd aan jongeren gevraagd of zij 'ooit' in het afgelopen jaar één van de vijftien delicten gepleegd hebben, waaronder drie gewelddelicten, namelijk vechten in groep, het dragen van een wapen en bedreiging. Dertien percent rapporteerde het afgelopen jaar in groep gevochten te hebben, 10% had een wapen op zak. Het percentage jongeren dat het afgelopen jaar iemand geslagen heeft zodat hij of zij verwondingen opliep, bedraagt slechts 2%. Ook in andere zelfrapportage studies worden vechten in groep en wapendracht veelvuldig gerapporteerd. Een verschil is echter dat in de ISRD 2 'wapendracht' niet nader gespecificeerd werd, waardoor het op zak hebben van een zakmes ook mee in rekening werd gebracht. Bijna 38% van de jongeren die aangaven een wapen gedragen te hebben, rapporteerden dat dit het afgelopen jaar meer dan drie keer voorkwam.

□ *Leeftijd en geslacht*

In het onderzoek 'Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld' hebben De Witte et al.⁴⁴ in het schooljaar 1998-1999 Vlaamse jongeren uit het voltijds secundair onderwijs tussen 12 en 18 jaar bevestigd over diverse aspecten van hun leven zoals hun identiteit, psychisch welbevinden, gezin, school, vrienden, werk, religie, en ook de delicten die de jongeren in het afgelopen jaar hebben gepleegd. In totaal werden 4891 jongeren via een schriftelijke enquête klassikaal bevestigd. Naast verschillende aspecten uit de leefwereld van de jongere, werd gevraagd of ze het afgelopen jaar wel eens één van de acht opgesomde delicten pleegden.⁴⁵ Twee van de acht delicten betroffen gewelddelicten, namelijk wapendracht en slagen.⁴⁶ Bijna 13% van de jongeren zegt het afgelopen jaar wel eens een wapen – zakmes niet inbegrepen – gedragen te hebben of iemand geslagen te hebben. Tabel 4.6 toont het aantal gewelddelicten gepleegd door Vlaamse jongeren naargelang hun geslacht.

Tabel 4.6. Percentage van geweld in 1998-1999 bij 12-18-jarigen.

	Jongens (N = 2375)	Meisjes (N = 2435)	Totaal (N = 4829)
Wapendracht	22,2	3,4	12,7
Slagen met verwondingen	19,6	5,8	12,6

Bron: Goedseels et al. (2000).⁴⁷

Uit tabel 4.6 blijkt zeer duidelijk dat meer jongens dan meisjes zich schuldig gemaakt hebben aan beide gewelddelicten. Minder dan 4% van de meisjes rapporteerde wapendracht, terwijl dit percentage bij jongens zes keer zoveel is (22,2%). Bijna 6% van de meisjes zegt het afgelopen jaar iemand zodanig geslagen te hebben dat hij of zij verwondingen opliep. Dit percentage ligt bij jongens bijna drie keer hoger (19,6%). Deze bevindingen zijn vergelijkbaar met het zelfrapportageonderzoek van het WODC (MZJ) in Nederland waar wapendracht en slagen met verwondingen minstens twee keer zoveel door jongens gerapporteerd werden dan meisjes. Dit in tegenstelling tot het ISRD, waar er geen significant verschil gevonden is tussen jongens en meisjes omtrent het dragen van een wapen. Naast het geslacht is ook de leeftijd een belangrijke factor bij het stellen van gewelddadig gedrag.

Tabel 4.7. Prevalentie van geweld in 1998-1999 naar leeftijd.

	12 (N = 691)	13 (N = 856)	14 (N = 637)	15 (N = 824)	16 (N = 702)	17 (N = 758)	18 (N = 243)	+18 (N = 93)
Wapendracht	7,9	10,4	13,4	14,6	13,6	11,8	21,9	21,7
Slagen	9,6	10,8	13,7	14,6	14,5	9,3	16,1	19,4

Bron: Goedseels et al. (2000).⁴⁸

Uit tabel 4.7 merken we op dat het percentage 18-jarigen en 18-plussers die het afgelopen jaar een wapen hebben gedragen of iemand hebben geslagen systematisch hoger ligt dan voor de andere leeftijdsgroepen. Deze onderzoeksgroep is niet representatief voor alle 18-jarigen en 18-plussers uit Vlaanderen, aangezien het om 18-jarigen en 18-plussers gaat die nog op de middelbare school zitten. Als we deze cijfers buiten beschouwing laten, zien we een piek bij de 15-jarigen voor wapendracht. De piek voor slagen bevindt zich bij de 15- en 16-jarigen. Op 17-jarige leeftijd zien we het percentage voor beide gewelddelicten dalen, met 2% voor wapendracht en 5% voor slagen.

❑ *Onderwijsvorm*

Uit tabel 4.8 blijkt zeer duidelijk dat zowel voor wapendracht als voor slagen bij jongeren uit het aso lagere percentages voorkomen dan bij jongeren uit het bso en tso. Meer jongeren uit het bso (21,5%) dan het tso (14,1%) zeggen iemand geslagen te hebben. Deze verschillen zijn significant bevonden. Ook in andere studies zoals het ISRD vond men dat jongeren uit het bso meer gewelddelicten pleegden dan jongeren uit het aso.

Tabel 4.8. Prevalentie van geweld in 1998-1999 naar onderwijsvorm.

	Onderbouw		Bovenbouw		
	(A N = 1506)	(B N = 163)	(aso N = 1304)	(bso N = 805)	(tso N = 1051)
Wapendracht	9,5	13,5	8,7	18,3	17,8
Slagen	10,8	18,2	7,3	21,5	14,1

Bron: Goedseels et al. (2000).⁴⁹

❑ *Land van herkomst*

Goedseels et al. vonden ook verschillen naargelang het land van herkomst. Meer jongeren van niet-Belgische afkomst maakten zich schuldig aan wapendracht en slagen. Bijna 23% van de jongeren van niet-Belgische afkomst rapporteerden iemand geslagen te hebben, terwijl dit cijfer voor jongeren van Belgische afkomst 11,4% bedraagt. Het geweld ligt beduidend hoger bij jongeren van niet-Belgische afkomst. Een eenduidige verklaring is hier niet voorhanden, aangezien dit verschil ook geduid kan worden door de achtergrondkenmerken van jongeren van niet-Belgische afkomst, zoals SES. Er werd ook een significant verschil gevonden naargelang het opleidingsniveau van de vader en/of moeder. Naarmate het diploma van de vader en/of moeder stijgt, daalt het percentage jongeren dat zegt het afgelopen jaar iemand geslagen te hebben. Dit gaat niet op voor wapendracht.

□ *Frequentie*

In het onderzoek van Goedseels et al. werd aan de jongeren ook de vraag gesteld hoe vaak ze het afgelopen jaar een bepaald delict hebben gepleegd. De resultaten zijn terug te vinden in tabel 4.9.

Bijna 70% van de jongeren die het vorig jaar iemand geslagen hebben, zegt dat dit slechts één keer gebeurde. Het aandeel jongeren dat regelmatig iemand geslagen heeft bedraagt 5,7%. Van zij die het afgelopen jaar een wapen hebben gedragen, zeggen meer jongeren af en toe een wapen gedragen te hebben (43,8%) dan slechts één keer een wapen gedragen te hebben (31,7%).

Tabel 4.9. Frequentie van geweld in 1998-1999.

	Eén keer		Af en toe		Regelmatig	
	N	%	N	%	N	%
Wapendracht	188	31,7	260	43,8	145	24,5
Slagen	409	68,2	157	26,2	34	5,7

Bron: Goedseels et al. (2000).⁵⁰

□ *Al dan niet ontdekt*

Door de vraag te stellen of het gepleegde delict al dan niet ontdekt werd, konden Goedseels et al. nagaan in welke mate de gepleegde feiten al dan niet gekend zijn door de politie en dus opgenomen worden in de officiële cijfers.

Het delict slagen werd in tegenstelling tot wapendracht meer ontdekt, zowel door de politie (9,5% ten opzichte van 5,8%) als door anderen zoals school, ouders, vrienden en lief (35,6% ten opzichte van 22%). Als de gewelddelicten ontdekt worden, is het dus in de meeste gevallen door anderen en niet door de politie. Dit betekent dat 90% van de gevallen niet opgenomen wordt in de politiestatistieken, en vervolgens beschouwd kan worden als het 'dark number' van de officiële cijfers.

Tabel 4.10. Prevalentie van geweldfeiten in 1998-1999 die al dan niet ontdekt werden (%).

	Nooit ontdekt	Ontdekt door de politie	Ontdekt door anderen
Wapendracht (N = 593)	72,6	5,8	22,0
Slagen (N = 600)	55,2	9,5	35,6

Bron: Goedseels et al. (2000).⁵¹

4.2.3 Prevalentie van slachtoffers

Jongeren kunnen niet alleen pleger zijn van gewelddelicten, maar worden er ook regelmatig het slachtoffer van. Tegenover het vele onderzoek naar jongeren als dader, is slechts een bijzonder klein aantal onderzoeken met betrekking tot jongeren als slachtoffer van geweld terug te vinden. Naast de JOP-monitor rapporteert ook de Veiligheidsmonitor over slachtofferschap. De data van deze monitors vormen het onderwerp van hoofdstuk 5 van dit boek en worden hier dus niet behandeld.

Tabel 4.11. Onderzoek naar slachtofferschap van geweld in Vlaanderen (België).

Onderzoek	Periode	Leeftijd	Steekproef	Gewelddelicten
Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld De Witte, Hooge & Walgrave (Red.) (2000) Goedseels, Vettenburg & Walgrave (2000)	1998-1999	12-18 jaar	Vlaamse leerlingen uit het voltijds secundair onderwijs N = 4891	– Slagen
Maatschappelijke participatie van jongeren Smits (2004)	2002	14-18 jaar	Vlaamse jongeren N = 1769	– Bedreigd door anderen – Geslagen met verwondingen als gevolg
ISRD 2: België Vettenburg, Gavray & Born (2010)	2006	12-15 jaar	Schoolgaande jongeren uit de eerste drie jaren van het middelbaar onderwijs uit twee steden in Wallonië en twee steden in Vlaanderen N = 2247	– Slagen/bedreiging
Veiligheidsmonitor	– 1998 – 2000 – 2002 – 2004 – 2006 – 2008-2009	15-30 jaar	– 1998: N = 668 – 2000: N = 582 – 2002: N = 507 – 2004: N = 2973 – 2006: N = 2841 – 2008: N = 2398	– Diefstal met geweld – Bedreiging geweld – Fysiek geweld – Seksueel misdrijf
JOP-monitor 1 Vettenburg, Elchardus & Walgrave (Red.) (2007) Burssens (2007)	2005-2006	14-25 jaar	Vlaamse jongeren N = 2503	– Slagen met verwondingen – Bedreiging met wapen
JOP-monitor 2 Vettenburg, Deklerck & Siongers (Red.) (2010) Op de Beeck & Cops (2010)	2008	12-30 jaar	Vlaamse jongeren N = 3700	– Slagen met verwondingen – Bedreiging met wapen

In het onderzoek 'Jongeren in Vlaanderen: gemeten en geteld' werd, naast de vraag naar hun eigen delictgedrag, ook aan jongeren van 12-18 jaar gevraagd of zij het afgelopen jaar het slachtoffer werden van diefstal, vandalisme of slagen met verwondingen.⁵² Deze vraag werd gesteld aan de groep 'plegers', jongeren die het afgelopen jaar één van de acht bevraagde delicten pleegden, en aan de groep 'niet-plegers', jongeren die het afgelopen jaar de betrokken feiten niet pleegden. Tabel 4.12 geeft een overzicht van het aantal 'plegers' en 'niet-plegers' die het afgelopen jaar slachtoffer werden van slagen met verwondingen.

Meer dan 3% van de 'plegers' ten opzichte van 1,1% van de 'niet-plegers' zegt meermaals het slachtoffer te zijn geweest van slagen met verwondingen. Een grote groep jongeren die het afgelopen jaar geen betrokken feiten pleegden, rapporteerden nooit het slachtoffer te zijn geweest van slagen. Van de groep 'plegers' was 23,4% één enkele keer het slachtoffer. Dit percentage ligt voor de groep 'niet-plegers' ook beduidend lager (6,1%).

Tabel 4.12. Frequentie van slachtofferschap voor 'plegers' en 'niet-plegers' in 1998-1999 (%).

	Nooit	Eén keer	Meermaals
'Plegers'	73,1	23,4	3,5
'Niet-plegers'	92,8	6,1	1,1

Bron: Goedseels et al. (2000).⁵³

In het onderzoek 'Maatschappelijke participatie van jongeren' werd in 2002 ook naar slachtofferschap van geweld bij Vlaamse jongeren (14-18 jaar) gepeild. Er werd gevraagd aan de jongeren of zij ooit het slachtoffer zijn geweest van 'bedreiging door anderen' en 'slagen met verwondingen'. Tabel 4.13 geeft de resultaten weer.

Tabel 4.13. Frequentie van slachtofferschap – 'ooit' (%).

	(Bijna) nooit	Soms	(Heel) vaak
Bedreiging	88,2	9,2	2,6
Slagen en verwondingen	95,4	3,8	0,8

Bron: Smits (2004).⁵⁴

Meer jongeren zijn het slachtoffer geweest van 'bedreiging' (13%) dan van 'slagen en verwondingen' (4,5%). De meerderheid van de groep zegt bijgevolg wel (bijna) nooit het slachtoffer te zijn geweest van geweld. Bijna 10% geeft aan soms het slachtoffer geweest te zijn van bedreiging en bijna 4% van slagen en verwondingen.

Uit de resultaten van de ISRD 2⁵⁵ blijkt dat de jongeren minder vaak rapporteren het slachtoffer te zijn geweest van bedreigingen (3,1%) dan van diefstal (19,7%) en pesten (17%). Bedreiging werd door de jongeren meer gerapporteerd bij de politie dan deze delicten (15,9% tegenover 15,4% en 5,7%).

In ons land is er een groeiende aandacht voor slachtoffers van kindermishandeling. Kindermishandeling is een situatie waarin een kind lichamelijk of psychisch schade wordt berokkend, actief door schadelijk optreden of passief door ernstige nalatigheid van volwassenen die voor het kind moeten zorgen. Deze vorm van geweld is een zeer complexe vorm van geweld. Kindermishandeling vormt niet het uitgangspunt in dit boek, maar om toch een beeld te krijgen van de omvang van dit fenomeen, worden hier enkele resultaten weergegeven.⁵⁶ Kind en Gezin heeft samen met de vertrouwenscentra kindermishandeling (VK) een elektronisch dossierbeheersysteem uitgewerkt dat een uniforme registratie en rapportering mogelijk maakt van de bij de vertrouwenscentra kindermishandeling beschikbare gegevens over kindermishandeling.⁵⁷ Dat beheerssysteem zal een meer uniforme meting en rapportering mogelijk maken van de bij de VK's beschikbare gegevens over meldingen van en diagnosestelling bij vermoedens van kindermishandeling. De VK's, die door Kind en Gezin erkend en gesubsidieerd worden, zijn een aanspreekpunt voor alle mogelijke situaties van intrafamiliaal geweld op kinderen. In het jaarverslag 2009 van Kind en Gezin staat het aantal meldingen van een vorm van kindermishandeling of -verwaarlozing en het aantal betrokken minderjarigen vermeld. Uit tabel 4.14 blijkt dat het aantal meldingen over de periode 2005 tot 2009 licht fluctueert. Er is echter geen eenduidig herkenbare evolutie uit af te leiden.

Tabel 4.14. Aantal meldingen van kindermishandeling en aantal betrokken minderjarigen (2005-2009).

	2005	2006	2007	2008	2009*
Meldingen	4836	4598	4704	4490	4858
Betrokken minderjarigen	6538	6117	6078	6071	6503

* Voorlopige cijfers

Bron: Jaarverslag Kind en Gezin 2009.⁵⁸

4.2.4 Conclusie

Bij het overlopen van de officiële cijfers is het duidelijk dat geweldfeiten meer door jongens dan door meisjes gepleegd worden. De piek ligt op ongeveer 16 jaar. Er is een sterke band waarneembaar tussen leeftijd en geweld. Dat jongeren op steeds jongere leeftijd geweld zouden plegen, wordt op basis van de cijfers niet bevestigd. Verder

brengen geweldfeiten ook meer bijkomende feiten, zoals het plegen van vermogensdelicten, met zich mee. Een specialisatie in geweld lijkt op basis van deze bevindingen eerder zeldzaam te zijn.

Als we kijken naar de ontwikkeling over de jaren heen, blijkt uit de officiële cijfers een stijging van geweld. Dat betekent echter niet noodzakelijk dat er in werkelijkheid meer jongerengeweld is. Walgrave⁵⁹ schrijft deze stijging mogelijk toe aan de grotere gevoeligheid voor geweld, *“waardoor zaken sneller als gewelddadig worden aanzien”*. Hij zegt vervolgens dat *“een vermeende stijging en verzwaring van de jeugddelinquentie niet zijn terug te vinden in de parketcijfers”*. We moeten er bovendien rekening mee houden dat officiële cijfers weinig zeggen over de werkelijke omvang van geweld gepleegd door jongeren. Een deel ervan bereikt nooit de politie, noch het parket, noch de jeugdrechtbank.

Om een volledig en betrouwbaar beeld te krijgen over jongerengeweld zijn zelfrapportagestudies noodzakelijk, zodat het ‘dark number’ zichtbaar wordt. De data met betrekking tot de zelfgerapporteerde gewelddelicten zijn over het algemeen consistent door de verschillende studies heen. Bij een grote meerderheid van de jongeren beperkt het geweld, voornamelijk slagen en verwondingen, zich tot één keer. Het dragen van een wapen gebeurt meer op regelmatige basis, maar dat betekent niet noodzakelijk dat jongeren deze wapens ook werkelijk gebruiken. Volgens onderzoek⁶⁰ geeft het dragen van een wapen bij jongeren een gevoel van veiligheid. Het dragen van een wapen vergroot daarnaast wel de kans op slachtofferschap.⁶¹ In de zelfrapportagecijfers is er een piek waarneembaar op 16-17-jarige leeftijd, en vooral jongens durven wel eens fysiek geweld te plegen. Het zijn gedragingen die eigen zijn aan de adolescentietijd en die tijdens de transitie naar de (jong)volwassenheid geleidelijk verdwijnen. Meer jongeren uit het bso zeggen het afgelopen jaar iemand in elkaar geslagen te hebben. Niet alle geweldsvormen worden ontdekt door de politie. Als ze ontdekt worden, is het meestal door anderen. Hierbij kan men bijvoorbeeld denken aan getuigen bij een gevecht op een fuif of op straat, de vormen van zogenaamd ‘publiek geweld’.

Naast daderschap is het belangrijk om zicht te krijgen op het slachtofferschap van jongeren van geweld. Een belangrijke vaststelling hierbij is de homogeniteit tussen daders en slachtoffers van geweld: jongeren die geweld plegen, worden ook vaker het slachtoffer dan niet-plegers.

Bij het overlopen van deze bevindingen valt op te merken dat Vlaamse jongeren niet zo gewelddadig zijn als ze vaak worden voorgesteld. De meeste jongeren vertonen geen of slechts in beperkte mate gewelddadige gedragingen. De vraag naar een mogelijke stijging of daling van geweld bij jongeren moet onbeantwoord blijven. Het is

ook moeilijk om trends of evoluties in verband met jongerengeweld weer te geven op basis van de bovenstaande bevindingen. De zelfrapportagestudies beperkten zich vaak tot slechts één bevraging en zijn zelden longitudinaal. In Nederland is, in tegenstelling tot in ons land, (longitudinale) zelfrapportage al jaren ingeburgerd.

4.3 Jongerengeweld in internationaal perspectief

Niet alleen in België, maar ook in andere landen is de bezorgdheid over stijgend geweld bij jongeren toegenomen. In deze paragraaf geven we in vogelvlucht een beeld van de omvang en ontwikkeling van de geweldscriminaliteit in andere landen. We besteden bijzondere aandacht aan het onderzoek dat gevoerd is in Nederland.

4.3.1 Een vergelijking tussen landen

Bij internationale vergelijkingen moeten we rekening houden met verschillen in cijfers die zijn toe te schrijven aan verschillen in de strafwet en de strafrechtspleging van de verscheidene landen.⁶² Ook de definitie van wat criminaliteit precies inhoudt, hoe de reactie daarop vanuit de samenleving georganiseerd is en de manier waarop deze gemeten is, verschillen van land tot land.⁶³ De ondergrens van strafrechtelijke vervolging varieert per land. In Nederland bijvoorbeeld ligt deze grens op 12 jaar. In ons land kunnen jongeren pas vanaf hun 16 jaar vervolgd worden. Dat betekent dat delicten gepleegd door personen jonger dan 16 jaar niet in de statistieken terechtkomen. Ook de gebrekkige registratie in sommige landen is een handicap bij het interpreteren van de resultaten. Ondanks deze beperkingen bestaat toch de behoefte om kennis te nemen van de ontwikkelingen in andere landen. Dit soort onderzoeken, waarin internationale fenomenen, trends, enzovoort gesignaleerd kunnen worden, kunnen van belang zijn voor het nationaal te voeren beleid. Om trends en ontwikkelingen over de landen heen waar te nemen, wordt ten eerste gekeken naar de officiële statistieken en in de tweede plaats naar de resultaten van zelfrapportagestudies en slachtofferenquêtes.

✓ Prevalentie van daders

❑ *Geregistreeerde gewelddelicten*

In 2010 is de vierde editie van het 'European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics' verschenen.^{64, 65} Het European Sourcebook is bedoeld als ondersteuning voor vergelijkende onderzoeken naar criminaliteit in verschillende landen. Hierdoor

wordt het mogelijk om trends over de afgelopen jaren te exploreren. Voor de meeste landen en voor de meeste gegevens zijn er nu tijdreeksen van 1990 tot 2007 beschikbaar. Over het aandeel van minderjarige verdachten van geweld zijn er gegevens beschikbaar voor de jaren 1999, 2003 en 2006 (zie tabel 4.16).

Tabel 4.15. Internationaal onderzoek naar daderschap van geweld – officiële cijfers.

Onderzoek	Periode	Leeftijd	Steekproef	Gewelddelicten
European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics	1999	18-... jaar	Veertigtal landen	– Diefstal met geweld – Mishandeling – Moord en doodslag – Verkrachting
	2003			
	2006			
	2010			
Aebi et al. (2010)				

Tabel 4.16. Percentage minderjarige verdachten per land en per type gewelddelict.

	Diefstal met geweld			Mishandeling			Moord en doodslag			Verkrachting		
	1999	2003	2006	1999	2003	2006	1999	2003	2006	1999	2003	2006
Duitsland*	40	37	35	20	19	19	8	8	8	11	12	13
Engeland en Wales	42	42	–	18	21	–	7	7	–	9	12	–
Frankrijk	40	39	42	16	15	19	8	8	8	21	22	23
Luxemburg	–	20	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Bulgarije*	17	23	22	2	6	11	4	5	3	13	11	12
Estland	23	–	32	7	–	11	8	–	8	19	–	18
Finland*	32	18	20	14	12	11	5	2	2	4	7	7
Griekenland	–	4	6	–	1	1	–	2	5	–	6	2
Hongarije	29	35	48	7	7	13	4	6	6	13	7	6
Ierland	–	25	–	–	15	40	–	5	–	–	6	–
Italië	7	8	–	3	2	–	3	2	–	6	5	–
Letland	8	–	–	3	–	–	6	–	–	7	–	–
Litouwen**	27	27	35	5	5	12	7	7	9	17	24	0
Nederland	33	30	36	18	16	19	5	7	10	17	19	18
Noorwegen	48	–	–	15	–	–	4	–	–	25	–	–
Oostenrijk*	38	32	45	17	14	15	5	4	4	14	11	13
Polen	27	24	23	21	21	16	7	3	4	10	10	14
Roemenië	20	23	–	13	–	8	–	–	8	8	12	15
Slovenië	39	27	33	10	11	9	5	9	10	6	9	7

	Diefstal met geweld			Mishandeling			Moord en doodslag			Verkrachting		
	1999	2003	2006	1999	2003	2006	1999	2003	2006	1999	2003	2006
Slowakije	–	26	6	–	8	5	–	2	0	–	6	2
Spanje	23	24	–	–	–	–	5	5	–	–	–	–
Tsjechië*	27	29	–	9	10	8	2	3	2	12	5	8
Zweden	22	30	34	15	18	19	3	–	7	5	11	13
Zwitserland	38	40	37	16	15	18	6	5	4	8	7	13

* Bulgarije, Duitsland, Finland, Oostenrijk, Tsjechië: 2000 in plaats van 1999.

** Litouwen: 2002 in plaats van 2003.

Bron: European Sourcebook, overgenomen van Smit (2009).⁶⁶

Diefstal met geweld blijkt in alle landen een veel voorkomend gewelddelict te zijn bij minderjarigen, in vergelijking met de overige delictvormen, over de drie jaren heen. In het algemeen is er echter geen eenduidige trend merkbaar met betrekking tot het aandeel minderjarigen in diefstallen met geweld. In 2006 werden hoge percentages gevonden voor Frankrijk (42%), Hongarije (48%) en Oostenrijk (45%). In deze landen lijkt het aandeel minderjarige verdachten voor diefstal met geweld gestaag te stijgen. Op de tweede plaats staat mishandeling. In de helft van de landen is het percentage jongeren dat iemand mishandelt heeft gestegen in 2006 ten opzichte van 2003 en 1999. Het aandeel minderjarigen dat verdacht werd van verkrachting fluctueert van land tot land. Bij moord en doodslag ligt van alle gewelddelicten het aandeel minderjarigen het laagst. Hoge(re) percentages werden aangetroffen in Slovenië en Nederland (beide 10%).

□ *Zelfrapportagecijfers*

De vorige paragraaf bevat alleen gegevens die verzameld werden door de politiediensten. Maar een klein gedeelte van alle misdrijven wordt gemeld aan de politie en andere rechtsapparaten. Om dit hiaat te vullen, hebben veel landen ook gebruikgemaakt van zelfrapportagestudies om de ontwikkelingen met betrekking tot criminaliteit beter in kaart te brengen. In 2006 werd de tweede ISRD uitgevoerd onder jongeren van een dertigtal landen (tabel 4.17).

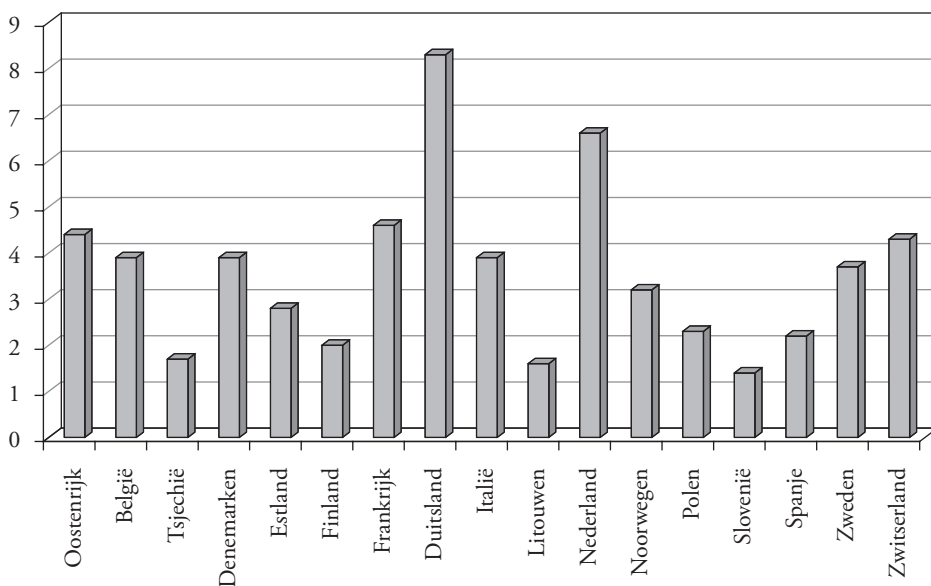
Tabel 4.17. Internationaal onderzoek naar daderschap van geweld – zelfrapportage.

Onderzoek	Periode	Leeftijd	Steekproef	Gewelddelicten
ISRD 2	2006	12-15 jaar	Schoolgaande jongeren uit 36 steden en 31 landen	– Slagen en verwondingen
Junger-Tas et al. (2010)			N = 43 968	– Beroving/overval – Diefstal met geweld

De ISRD is een cross-sectioneel internationaal onderzoek naar de prevalentie en frequentie van jeugddelinquentie en middelengebruik. In 2006⁶⁷ werd deze studie voor de tweede keer uitgevoerd met als doel delinquent gedrag, middelengebruik en slachtofferschap van jongeren in een groot aantal landen met elkaar te vergelijken en daaruit algemene conclusies te trekken, en handvaten voor preventief en curatief jeugdbeleid te bieden aan beleidsmakers. Verder is het de bedoeling om dergelijk onderzoek iedere vijf jaar te herhalen om de ontwikkeling van jeugddelinquentie in Europa, Noord-Amerika en Zuid-Amerikaanse landen in kaart te brengen.

Figuur 4.1 geeft het percentage 'ernstig geweld' weer dat jongeren het afgelopen jaar gerapporteerd hebben in verschillende landen. Onder 'ernstig geweld' wordt verstaan: slagen met verwondingen, beroving/afpersing en het agressief wegnemen van een handtas.⁶⁸ Het onderscheid met 'minder ernstig geweld' is dat 'ernstig geweld' over het algemeen zeldzame geweldsmisdrijven zijn en dat de minder ernstige vormen van geweld het meest voorkomen.

Figuur 4.1. Percentage van 'ernstig geweld' dat door jongeren in verschillende landen werd gerapporteerd in 2006.

Bron: ISRD 2, overgenomen van Aebi et al. (2010).⁶⁹

Uit figuur 4.1 blijkt dat er grote verschillen zijn tussen de verschillende Europese landen inzake het aantal ernstige gewelddelicten gepleegd door jongeren. Ons land heeft een relatief laag percentage (3,9%) in vergelijking met de buurlanden zoals Duitsland (8,3%), Nederland (6,6%) en Frankrijk (4,6%).

✓ Prevalentie van slachtoffers

In deze paragraaf worden beschikbare cijfers over de omvang van het slachtofferschap van geweld weergegeven. Omdat het moeilijk is om cijfers uit nationaal onderzoek met elkaar te vergelijken, werd op internationaal vlak de International Crime Victims Survey (ICVS) ontworpen om gegevens te produceren die geldige vergelijkingen over de verschillende landen heen toestaan. Naast het ICVS bevat het ISRD ook cijfers over het slachtofferschap bij jongeren. Deze twee internationale studies worden in tabel 4.18 kort samengevat.

Tabel 4.18. Internationaal onderzoek naar slachtofferschap van geweld.

Onderzoek	Periode	Leeftijd	Steekproef	Gewelddelicten
ICVS	2000	15-...	33 landen	– Slagen/bedreiging
EU ICS Van Dijk, Van Kesteren & Smit (2008)	2004-2005	jaar	N = ± 2000 per land	– Beroving/overval – Seksuele delicten
ISRD 2 Junger-Tas et al. (2010)	2006	12-15 jaar	Schoolgaande jongeren uit 36 steden en 31 landen N = 43 968	– Slagen/bedreiging

De ISRD 2 heeft gegevens verzameld over slachtofferschap van fysiek geweld.⁷⁰ Het aantal 12- tot 15-jarige slachtoffers voor dit misdrijf ligt voor de Latijns-Amerikaanse en vroegere communistische landen lichtjes hoger dan voor de andere landen. De hoogste percentages werden gevonden in Rusland (7,9%), de Nederlandse Antillen (7,7%), Estland (6,8%), Suriname (6,2%), Polen en Duitsland (beide 6,1%), en de laagste in België en Litouwen (beide 2,8%). De auteurs geven als mogelijke verklaring voor de variatie tussen de zelfrapportagecijfers en slachtoffergegevens dat jongeren tussen 12 en 15 jaar vaak door oudere overtredders tot slachtoffer worden gemaakt, en dat dit van land tot land varieert en fluctueert.

Een internationale slachtofferenquête die zich oriënteert op criminaliteit en onveiligheid en internationale vergelijkingen mogelijk maakt is de ICVS.⁷¹ In 2004-05 werd een Europese versie van de ICVS, de European Crime and safety Survey (EU ICS) uitgevoerd. In totaal zijn tot nu toe vijf ICVS-metingen verricht (1989, 1992, 1996, 2000 en 2005), met meer dan 300 000 respondenten. De ICVS meet en vergelijkt de omvang van door slachtoffers ondervonden criminaliteit in verschillende landen.⁷² De respondenten werd gevraagd of zij in de laatste vijf jaar en meer in het bijzonder in de laatste twaalf maanden slachtoffer zijn geweest van beroving/overval, seksuele delicten, en slagen of bedreiging.⁷³ We kunnen echter geen resultaten rapporteren over jongeren, aangezien deze gegevens niet voorhanden zijn.

4.3.2 Een kijkje in Nederland

Er zijn heel wat cijfers beschikbaar over geweld bij jongeren in Nederland. In deze paragraaf beschrijven we de belangrijkste conclusies uit de verschillende onderzoeken samen. Dit laat, waar mogelijk, een vergelijking met cijfers van ons land toe.

✓ Prevalentie van daders

□ Geregistreerde gewelddelicten

In wat volgt geven we een overzicht van Nederlandse studies die rapporteren over officiële cijfers van geweld gepleegd door jongeren.⁷⁴ We maken gebruik van twee studies: 'Criminaliteit en Rechtshandhaving 2008' en de Monitor Jeugdcriminaliteit 2009 (tabel 4.19).

Tabel 4.19. Onderzoek naar daderschap van geweld in Nederland – officiële cijfers.

Onderzoek	Periode	Leeftijd	Steekproef	Gewelddelicten
Criminaliteit en rechtshandhaving 2008 Kalidien & Eggen (Red.) (2009) Goudriaan & Eggen (2009)	2006-2007	12-17 jaar	Alle <i>gehoorde verdachten</i> in 2007 volgens de politiestatistiek N = 69 000 alle <i>aangehouden</i> minderjarige <i>verdachten</i> in 2006 volgens het HKS. N = ± 30 000	– Mishandeling – Diefstal met geweld/afpersing – Misdrijven tegen leven/persoon – Seksuele misdrijven
Monitor Jeugdcriminaliteit 2009 Van der Laan, Blom, Tollenaar & Kea (2010)	1996-2007	12-24 jaar	Alle <i>aangehouden verdachten</i> die door de politie in het HKS zijn geregistreerd en waarbij het OM strafvervolgning zinvol achtte N = ±85 300 Alle <i>daders</i> tegen wie door het OM of de rechter een strafzaak is afgedaan afkomstig uit de OBJD N = 52 318	– Zeden – Bedreiging – Geweld tegen personen – Diefstal met geweld – Wapens

In het rapport 'Criminaliteit en rechtshandhaving 2008'⁷⁵ wordt er aandacht besteed aan de aard, omvang en ontwikkeling van minderjarige verdachten, zowel minderjarige gehoorde verdachten⁷⁶ als minderjarige aangehouden verdachten.⁷⁷

Het aantal door de politie gehoorde 12- tot 17-jarige verdachten is gestegen van 16% in 1996 tot 23,2% in 2007. De toename is voor een groot deel toe te schrijven aan het aantal minderjarigen dat verdacht is van mishandeling en misdrijven tegen het leven en de persoon (vooral bedreiging). Voor de overige geweldsmisdrijven is er een zeer lichte daling (1% tot 2%) merkbaar van 1998 tot 2007. Uit het onderzoek komt naar

voren dat meer jongens dan meisjes gewelddelicten plegen, maar het aandeel meisjes dat wordt verhoord voor een gewelddelict stijgt wel jaar na jaar.⁷⁸

Ook het aantal aangehouden verdachten⁷⁹ van een gewelddelict is sinds 2000 tot 2007 zowel toegenomen voor jongens als voor meisjes.⁸⁰ Geweld tegen personen is het meest voorkomende geweldsmisdrijf onder de aangehouden verdachte jongeren in 2007. Het aantal aangehouden verdachten voor bedreigingen en gewelddelicten tegen personen (voornamelijk mishandeling) per 1000 jongeren is in 2007 met de helft toegenomen ten opzichte van 2002. Deze trend is zichtbaar voor zowel de 12- tot 17-jarigen als voor de 18- tot 24-jarigen. Het aantal aanhoudingen voor diefstal met geweld en zedendelicten is voor de 12- tot 17-jarige verdachten in deze periode afgenomen (respectievelijk -12% en -11%). Voor de oudere leeftijdsgroep is dit stabiel gebleven. Een andere opvallende vaststelling is dat wapendracht bij de 12- tot 17-jarige aangehouden verdachten sinds 2002 met een derde is toegenomen in 2007. Deze trend is niet zichtbaar bij jongeren uit de oudere leeftijdsgroep.

Naast het aantal aangehouden verdachten hebben Van der Laan et al.⁸¹ het aantal daders in kaart gebracht tegen wie, door het OM of de rechter, een strafzaak is afgedaan. Onder de 12- tot 17-jarige daders zijn dezelfde trends zichtbaar als bij de aangehouden verdachten, namelijk een sterke toename van het aantal daders van bedreiging en geweld tegen personen (+41% en +30%). Het aantal daders van wapendracht is bij de 18- tot 24-jarigen sterker afgenomen dan bij de jongere leeftijdsgroep, waar het aantal stabiel is gebleven. Diefstal met geweld is voor beide groepen gedaald in 2007 ten opzichte van 2002.

□ *Zelfrapportagecijfers*

Studies in Nederland die gebaseerd zijn op zelfrapportage zijn het Nationaal Scholierenonderzoek (NSO), het Permanent Leefsituatieonderzoek (POLs) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (MSJ) van het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC) en de ISRD 2 uitgevoerd in Nederland. De belangrijkste resultaten van deze onderzoeken worden in deze paragraaf beschreven. Eerst geven we een overzicht van deze studies in tabel 4.20 weer.

In de 'Rapportage Jeugd 2002'⁸² staan de uitkomsten van het Nationale Scholierenonderzoek (NSO)⁸³ uit 2002. In het NSO 2002 (N = 9782) geeft 15% van de ondervraagden aan zich schuldig te hebben gemaakt aan een van de tien gegeven delicten.⁸⁴ Eén op de elf jongeren zegt in 2002 te hebben deelgenomen aan een serieuze vechtpartij op school en één op zeven aan een serieuze vechtpartij buiten school. Ruim 9% geeft aan iemand zo geslagen te hebben dat het slachtoffer medische verzorging nodig had. Het geweld blijkt tussen 1996 en 2002 toegenomen te zijn. Bovendien gaf 7% van de jongeren aan regelmatig een wapen mee naar school te nemen en ruim 9%

nam regelmatig een wapen mee tijdens het uitgaan. Het Permanent Leefsituatieonderzoek (POLs)⁸⁵ van het CBS (2005) heeft, net zoals het NSO, vechtpartijen bevestigd in haar zelfrapportage bij 12- tot 29-jarigen. In het POLs⁸⁶ rapporteerde 9,7% van de 12- tot 29-jarigen gevochten te hebben in de publieke ruimte. Dit percentage is vergelijkbaar met dat van het NSO in 2002 (8,8%), maar als we rekening houden met de leeftijd, kunnen we stellen dat het aantal vechtpartijen bij 12-tot 18-jarigen hoger ligt dan bij 12-29-jarigen, mede ook door het hoge percentage vechtpartijen buiten school in het NSO (14,4%). In het POLs verklaarde 3,4% van de jongeren iemand mishandelt te hebben met een letsel als gevolg, 5,8% had het voorbije jaar iemand bedreigd en 7,9% had een wapen op zak. Alle gewelddelicten, behalve wapenbezit, zijn tussen 1996 en 2001 gestegen. Sindsdien zijn deze tamelijk stabiel gebleven tot in 2003. Er is een dalende trend merkbaar in het aantal jongeren dat een wapen op zak heeft.

Tabel 4.20. Onderzoek naar ouderschap van geweld in Nederland – zelfrapportage.

Onderzoek	Periode	Leeftijd	Steekproef	Gewelddelicten
NSO Wittebrood (2003)	2002	12-18 jaar	Scholieren uit het voortgezet onderwijs (N = 9782)	<ul style="list-style-type: none"> – Serieuze vechtpartij op school – Serieuze vechtpartij buiten school – Slagen zodat hij/zij verbonden moest worden of naar een dokter moest
POLS CBS (2005)	2003	12-29 jaar	Personen van in particuliere huishoudens N = 3789	<ul style="list-style-type: none"> – Vechtpartij in het openbaar – Verwond met mes of ander voorwerp – Mishandeling met letsel – bedreiging
WODC MSJ Van der Laan & Blom (2006)	januari-april 2005	10-17 jaar	Aselecte steekproef van Nederlandse jongeren N = 1460	<ul style="list-style-type: none"> – Iemand bedreigd, bang maken – Geslagen zonder verwonding – Geslagen met verwonding – Iemand bedreigd om te stelen – Geweld gebruikt om te stelen – Iemand met wapen verwond – Onvrijwillige seks
ISRD 2: Nederland Junger-Tas, Skekete & Moll (2008)	april-juni 2006	12-15 jaar	Stedelijke steekproef van scholen en representatieve steekproef van leerlingen uit het 1e, 2e en 3e leerjaar N = 2295	<ul style="list-style-type: none"> – Beroving – Wapendracht – Bedreiging – Vechten – Mishandeling

Het meest uitvoerige onderzoek op het gebied van zelfrapportage is dat van het WODC, de Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (MZJ).⁸⁷ Deze resultaten liggen in lijn met voorgaande bevindingen uit zelfrapportagestudies. Op basis van de MZJ⁸⁸ en de Nederlandse ISRD⁸⁹ kunnen we nagaan welke verschillen er zijn tussen subgroepen van jongeren. Slaan met verwondingen, iemand bedreigen of bang maken, en wapendracht bij het uitgaan worden meer door jongens dan meisjes gerapporteerd. Het meest voorkomende delict bij alle leeftijdsgroepen is iemand slaan zonder verwondingen. Jongens zijn significant meer betrokken bij het plegen van gewelddelicten dan meisjes. Slechts een minderheid van de jongeren heeft deze delicten meer dan vijf keer gepleegd het voorbije jaar. In het algemeen blijkt uit het onderzoek dat minder ernstige vormen van geweld, zoals groepsgevechten, meer voorkomen (19,2%) dan ernstige vormen van geweld (4,5%), zoals beroving. De meeste jongeren zeggen dat ze deze delicten het voorbije jaar één of twee keer gepleegd hebben. Slechts een minderheid pleegt deze delicten meer dan tien keer.

✓ Prevalentie van slachtoffers

Ook de vraag naar de aard, de omvang en de ontwikkeling van geweldscriminaliteit zoals die door Nederlandse jongeren wordt ervaren, moet worden beantwoord. Hiervoor kijken we naar de resultaten van onderzoeken die gebruikgemaakt hebben van slachtofferenquêtes (tabel 4.21).

Tabel 4.21. Onderzoek naar slachtofferschap van geweld in Nederland.

Onderzoek	Periode	Leeftijd	Steekproef	Gewelddelicten
Jaarrapport Landelijke Jeugdmonitor 2009 (CBS, 2009)	2006 2007 2008	15-25 jaar	Personen uit particuliere huishoudens N = onbekend	– Geweld
ISRD 2: Nederland Junger-Tas, Skeketee & Moll (2008)	april-juni 2006	12-15 jaar	Representatieve steekproef van leerlingen uit het 1e, 2e en 3e leerjaar N = 2295	– Beroving – Mishandeling

In Nederland zijn recentelijk verschillende slachtofferenquêtes geïntegreerd in de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM).⁹⁰ In 2008 werd de IVM voor de eerste keer zowel landelijk als lokaal uitgevoerd. Het onderzoek moet worden gezien als de opvolger van de in de afgelopen jaren uitgevoerde Veiligheidsmonitor Rijk (VMR). Daarom wordt in deze rapportage ook gebruikgemaakt van de eerdere resultaten van de VMR uit de jaren 2005-2008. Het jaarrapport Landelijke Jeugdmonitor 2009⁹¹ baseert zich op cijfers van de VMR en de IVM. Bijna 13% van de jongeren kreeg in 2008 als slachtof-

fer te maken met een gewelddelict.⁹² Daarbij komt bedreiging het meeste voor. Jongens worden iets vaker het slachtoffer van een gewelddelict. In 2006 werd 12,4% van de 15-tot 25-jarigen het slachtoffer van geweld, in 2007 12,9% en in 2008 12,7%. Mannen jonger dan 25 jaar lopen het grootste risico om het slachtoffer te worden van geweld. Mannen en jongeren jonger dan 25 jaar worden vaker het slachtoffer van delicten dan vrouwen en ouderen vanaf 25 jaar. Bijna 16% van de mannen tussen 12 en 24 jaar werd in 2001 het slachtoffer van een gewelddelict. Van de mannen van 25 jaar en ouder werd slechts 5% het slachtoffer van geweld. Bij vrouwen jonger dan 25 jaar werd 11% het slachtoffer van geweld, ten opzichte van 3% bij de vrouwen van 25 jaar en ouder. Bovendien komt uit het Nederlandse deel van de ISRD 2⁹³ naar voren dat jongeren die gewelddelicten gepleegd hebben een grotere kans lopen om zelf het slachtoffer te worden van een misdrijf.